

Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi
Region and Science - Journal of Muş Alparslan University Faculty of Islamic Sciences
e-ISSN: 2667-7717 Haziran/June 2025, 8(1): 21-34.

Pedagojik İlkeler Bağlamında Çocuk Meâlinin İmkânı
The Possibility of Qur’ân Translation for Children in the Context of Pedagogical Principles

Esma KAR ZENGİN

Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
PhD Student, Atatürk University, Institute of Social Sciences, Erzurum/Türkiye
esma1835@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6467-4130

Ahmet ÇAKMAK

Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Assoc. Prof., Kocaeli University, Faculty of Divinity, Department Religion Education,
Kocaeli/Türkiye
ahmetckmk86@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4351-156X

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 30 Ekim / October 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 19 Mayıs / May 2025

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

DOI: <https://doi.org/10.47145/dinbil.1576550>

Atıf / Citation: Kar Zengin, Esma & Çakmak, Ahmet. “Pedagojik İlkeler Bağlamında Çocuk Meâlinin İmkânı”. *Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 8/1 (Haziran 2025):17-34. doi: <https://doi.org/10.47145/dinbil.1576550>

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism was detected.

web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dinbil> | **mailto:** tinbil@alparslan.edu.tr

Published by Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Muş Alparslan University,
Faculty of Islamic Sciences, Muş, 49250 Turkey.

Öz

Eğitim, bireyin davranışlarında değişim oluşturmayı hedeflemektedir. Genel kanaat, bu değişimin çocuklukta başlaması gerektiğidir. Bu açıdan din eğitimi de çocukluk döneminde ele alınması gereken önemli bir alan olarak görülmektedir. Çocukluk döneminde aileyi taklit ederek başlayan din eğitimi, ilerleyen yıllarda okulda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleriyle ve bireyin ilgisine göre yaygın din eğitimi yoluyla farklı kurumlarda devam edebilmektedir. Bu din eğitimi, inanılan veya öğrenilen dinin kutsal metinlerinden yararlanmayı da gerektirmektedir. Çünkü dini metinlerin varoluş amacı, insanlara rehberlik etmek ve doğru yolu göstermektir. Fakat kutsal metinler, anlaşılması kolay olmayan metinlerdir. Bu durumda çocuk eğitiminde kullanılacak dini metinlerin, çocuklar tarafından anlaşılabilir düzeyde olması gerekmektedir. Çocuklar tarafından anlaşılabilir olması, çocukların algılama ve öğrenme seviyelerine uygun kavram dünyasına ve dile sahip olmasına, fiziksel açıdan ise çocuklara uygun özellikler barındırmasına bağlıdır. Öyle ki günümüzde bazı dinlerde, bu alanda ve bu amaçla kullanılmak üzere tasarlanmış çocuklara özel dini metinler bulunmaktadır ve bu metinler halihazırda kullanılmaktadır. Bu çalışma, pedagojik ilkeler bağlamında çocuk meâllerinin imkânını inceleyerek din eğitiminde olası çocuk meâllerinin kullanılması durumunda dikkat edilmesi gereken ilkeleri ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır. Böylece Kur'an çevirilerinin çocukların gelişim düzeylerine uygun olup olmadığı tartışılmış ve çocuklara yönelik bir meâlin hazırlanabilirliği pedagojik ilkeler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Literatürde yer alan kaynaklar, farklı dinlere ait çocuklara yönelik hazırlanmış kutsal metin örnekleri ve mevcut Kur'an meâlleri incelenmiş; bu bağlamda yapılmış lisansüstü tezler ve yabancı dillerde hazırlanmış çocuklara yönelik Kur'an çevirileri değerlendirilmiştir. İncelemeler sonucunda mevcut Kur'an meâllerinin dilinin genellikle yetişkinlere hitap edecek biçimde hazırlandığına ulaşılmıştır. Bu meâllerde sadeleştirme çabaları bulunsa da bu çalışmalar genelde çocukların kavrayabileceği bir anlatım düzeyinden uzaktır. Bu sebeple bu çalışmada çocuklara hitap eden meâllerin hazırlanması gerektiği ve olası çocuk meâllerinde dikkat edilmesi gereken pedagojik ilkelerin belirlenmesi üzerinde durulmuştur. Oluşturulabilecek çocuk meâllerinde, doğal olarak, çocuklara hitap eden bir dil kullanılmalı ve görsellerle desteklenmelidir. Böylece çocukların ilgisini çekecek, bu ilgiyle birlikte çocuğun okuma, öğrenme, bilme isteği artacaktır. Çalışmanın konusu, pedagojik ilkeler bağlamında çocuk meâlinin imkânıdır. Bu çalışma, çocuk meâllerinin imkânını ortaya koymayı ve olası çocuk meâllerine pedagojik anlamda yol göstermeyi hedeflemesi bakımından önemlidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan literatür taraması kullanılmıştır. Çalışma sürecinde literatür taraması yapılmış; başka dinler genelinde ve İslam dini özelinde çocuklar için hazırlanmış dinî metin örnekleri incelenmiştir. İnceleme sonrasında çocuk meâllerinin imkânı tartışılmıştır. Bu çalışma sonucunda, çocuklara yönelik dinî metinler dikkate alındığında çocuk meâli oluşturma imkânına ulaşılmış ve bu imkân neticesinde ortaya koyulacak meâllerde dikkat edilmesi gereken pedagojik ilkelerin neler olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Din Eğitimi, Dinî metinler, Kur'an Meâli, Çocuk, Çocuk Meâli.

Abstract

Education aims to bring about a transformation in an individual's behavior, and there is a widely accepted view that this transformation should begin in childhood. In this context, religious education is also considered an essential area that should be addressed during early developmental stages. Religious education typically begins in childhood through familial imitation and may continue in later years through formal education, such as Religious Culture and Ethics courses in schools, as well as through non-formal religious education provided by various institutions, depending on individual interest. A key component of religious education is the use of sacred texts, as their primary function is to guide individuals toward moral and spiritual understanding. However, sacred texts are inherently complex and difficult to comprehend,

especially for children. Consequently, religious texts used in children's education must be adapted to their cognitive, linguistic, and perceptual levels. This adaptation requires a conceptual framework and language suitable for children's developmental capacities, along with physical characteristics such as visual appeal and user-friendly design. In some contemporary religions, religious texts specifically tailored for children have already been produced and are in active use. This study investigates the feasibility of children's translations of the Qur'ân within the context of pedagogical principles and aims to identify the educational guidelines that should be considered if such translations are to be used in religious education. To this end, the study discusses whether existing Qur'ânic translations are suitable for children and explores the possibility of developing child-appropriate versions. The research employs a qualitative methodology based on literature review. Sources from various religious traditions, including examples of children-oriented sacred texts, were analyzed, alongside existing Turkish and foreign-language Qur'ânic translations and relevant postgraduate theses. The findings indicate that most current Qur'ânic translations are primarily designed for adult readers. Although there are efforts to simplify language in some versions, these attempts often remain insufficient for children's comprehension. The study underscores the need for Qur'ânic translations that are linguistically and conceptually accessible to children and supported by visual elements to enhance engagement. It is argued that child-friendly translations, developed in line with pedagogical principles, would increase children's interest in religious texts and foster their desire to read, learn, and internalize religious values. The study contributes to the field by outlining the pedagogical foundations required for potential Qur'ânic translations aimed at children and by evaluating their educational viability. The conclusion reached is that it is indeed possible to produce children's translations of the Qur'ân, provided that they are informed by appropriate pedagogical standards and tailored to the developmental characteristics of child readers.

Keywords: Religious Education, Religious Texts, Qur'ân Translation, Children, Qur'ân Translation for children.

Giriş

Eğitimin amacı, bireyin davranışlarında değişim ortaya çıkarmaktır.¹ Bu değişimin hangi yaşta başlatılması gerektiği ise eğitimin en çok tartışılan konularından biridir. Ülkemizde zorunlu eğitimin hangi yaşta başlaması gerektiği² veya okul öncesi dönemde din eğitimi verilip verilmemesi³ gibi tartışmalar da konuya dair gündeme birer örnektir. Literatürdeki tartışmalar eğitimin okul öncesinde başlaması gerektiğine işaret etmektedir.

Tüm eğitim alanları gibi din eğitimi de çocukluk döneminde ele alınması gereken konulardan biridir.⁴ Öğrenmeye, çevresindekileri taklit ederek başlayan çocuk, ilk eğitimini ailesinden (veya bakım vereninden) almaktadır. Çocuk, kültürel kodlarını bu ilk evrede edinirken dinî eğitimi de kültürün bir parçası olarak ailesinden öğrenir. İlk eğitim evresinden geçen çocuk, okul döneminde aldığı din dersleri ile bu alana dair örgün eğitimini sürdürmekte ve bunun yanı sıra çevresiyle etkileşime girmekte, yetişkinlikte ise kendi ilgi alanına uygun şekilde yaygın eğitime katılarak eğitimini devam ettirebilmektedir. Dünyanın pek çok ülkesinde benzer şekilde devam eden süreçte din eğitimi materyali olarak dinî metinler kullanılmaktadır. Dinî metinlerin gönderiliş/kaleme alınış amacı, insanlara yol

¹ John S. Brubacher - Sabri Büyükdüvenci, "Eğitimin Amaçları", *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* 16/1 (05 Eylül 2019), 413-426.

² Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Sadık Kartal, "Türkiye'de İlkokula Başlama Yaşının Beş Yaşa İndirilmesinin Eğitim Politikaları Açısından Değerlendirilmesi", *Mülkiye Dergisi* 37/3 (24 Eylül 2013), 201-214.

³ İlyas Erpay, "Gerekircilik İlkesi Temelinde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (30 Aralık 2020), 1305-1327.

⁴ Mustafa Köylü, "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (01 Ağustos 2004), 37-54., Aybiçe Tosun - Kübra Yıldız, "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz", *Amasya İlahiyat Dergisi* 12 (20 Haziran 2019), 121-151.

göstermektedir. Kur'an'da bulunan "Bu, rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, güçlü ve övgüye lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz kitaptır."⁵ ayeti ve Mezmurlar'dan "Eğiteceğim seni, gideceğin yolu göstereceğim, öğüt vereceğim sana, gözüm sendedir."⁶ ifadesi, dinî metinlerin rehberlik amacı taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda dinî metinlerin eğitim materyali olarak kullanılması, metnin kendi ifadeleri bağlamında olağan görünmektedir.

Türkiye'de okullarda din dersleri zorunlu ve seçmeli şekilde uygulanmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersleri zorunlu din derslerindendir. DKAB öğretim programında⁷ bulunan "İslam dini, Kur'an ve sünnetin ortaya koyduğu temel ilkeler çerçevesinde esas alınmıştır." ve yine öğretim programlarında bulunan "Ünitede konularının özelliğine göre ayet ve hadislerden, yazılı ve sözlü edebiyatımızdan (hikâye, şiir, beyit, vecize, deyiş, nefes vb.) örnek okuma metinlerine yer verilir." gibi öneriler ile DKAB derslerinde Kur'an ve hadislerden yararlanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, DKAB derslerinde yer alan Kur'an ayetlerinin çevirilerinin, öğrencilerin kavrama düzeyine uygunluğu önemli bir tartışma konusudur.

Özakıncı⁸, Kur'an'daki kavramların Türkçe karşılıklarının olmadığını iddia ederek Arapça kavramların olduğu gibi kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Yazar bu itirazına pek çok örnek sunmuştur. Mesela yazar, akıl kavramının Arapçada "bağ, bağlamak" kökünden "nesneler arasındaki bağlantıyı düşünsel olarak kurmak" anlamına geldiğini belirtmektedir. Ana dili Arapça olan kişi için "akıl sahibi olmak" böyle derin bir mana ifade ederken, ana dili Türkçe olan kişi için doğrudan terim anlamında bir "akıl" anlamı söz konusudur. Yazar, kitabında Arapça kavramların yerine öz Türkçe kavramların kullanılmasını önermektedir. Yazarın, 'toplumun zihninde karşılığı olmayan kelimeler' olarak tanımladığı bu soruna din eğitiminde de sıkça rastlanmaktadır. Zira kutsal metinler söz konusu olduğunda çocuğun zihninde de benzer "anlamsızlıklar" veya "anlamada zorlanmalar" yaşanabilmektedir. Özellikle DKAB ders kitaplarında kullanılan sure çevirilerinde çocukların anlam dünyasına hitap etmeyen kavramların bulunduğu, öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.⁹ Bu sebeplerle, dinî metinlerin çocuklara hitap edecek şekilde tekrar gözden geçirilmesi ve din eğitimi materyali olarak kullanılmasındaki ilkelerin belirlenmesi önemlidir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın DKAB dersleri için kavramların yazımına ilişkin yayınladığı yazım kılavuzu da bu durumun bir başka boyutudur.¹⁰

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Dinî metinlerin eğitim materyali olarak kullanılması meselesi, uzun yıllar boyunca Batı'da tartışılmıştır.¹¹ Fakat Hristiyan dünyasında din eğitiminin sorumluluğunun kiliselerde olması sebebiyle olsa gerek, Hristiyanlıkta dinî metinlerin eğitim materyali olarak kullanılması yaygındır.¹² Yahudilikte ise kutsal metinlerin yazılıp korunması, belli bir zümreye (soferim) ait olmakla¹³ birlikte, dindar Yahudiler için kutsal metinlerin öğrenimi hayat boyu süren bir uğraşıdır. Bu nedenle sinagoglarda cemaat bireylerinin öğrenimi için kutsal metinleri barındıran kütüphaneler bulunur. Sinagoglar ayrıca

⁵ Komisyon, *Kur'an-ı Kerim Meâli* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), el-İbrahim 14/1.

⁶ *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur İncil* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi – Yeni Yaşam Yayınları, 2014), Mez. 32:8.

⁷ Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, "Öğretim Programları" (Erişim 14 Ocak 2022).

⁸ Cengiz Özakıncı, *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din* (İstanbul: Otopsi Yayınları, 2000), 176-179.

⁹ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: Sümeysa Bilecik, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarındaki Ayet Çevirilerinin Öğrenci Algı Düzeylerine Uygunluğu Üzerine Bir İnceleme", *Anasay Üniuersitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (Haziran 2014), 105; Sibel Kandemir, "Din Öğretiminde Kullanılan Hadis Çevirilerinin Anlaşılma Düzeyi Üzerine Bir Araştırma: 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Örneği", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (30 Haziran 2021), 122-145.

¹⁰ "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu" (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2024).

¹¹ *Teaching the Bible: Practical Strategies for Classroom Instruction*, *Teaching the Bible in the Liberal Arts Classroom* (2012-10-23), Komisyon, "Bible Electives in Public Schools: A Guide From the Society of Biblical Literature", *Religion & Education* 36/1 (2009), 94-112.

¹² Ayrıntılı bilgi için Bakınız: David Smith, "The Bible and Education: Ways of Construing the Relationship", *Themelios* 26/2 (2001), 29-42. Julia Igrave, "From Storybooks to Bullet Points: Books and the Bible in Primary and Secondary Religious Education", *British Journal of Religious Education*, (26 Temmuz 2013).

¹³ "RABBÂNİYYÛN - TDV İslâm Ansiklopedisi", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 14 Ocak 2022).

çocukların da temel din eğitimi aldıkları yerlerdir.¹⁴ İslam'da ise Kur'an-ı Kerim, Müslümanlar tarafından okunması ve öğrenilmesi Allah tarafından emredilmiş bir kitaptır. Fakat genel anlamda meâller incelendiğinde, Kur'an-ı Kerim çevirilerinde kullanılan dilin, daha çok yetişkinlere hitap ettiği görülmektedir. Sadeleştirme adı altında çeviri dilinin basitleştirilmesi üzerine çalışmalar yapılsa da bu meâller, günümüz çocuk zihnine uygun kavramlar barındırmamaktadır. Bu bağlamda çalışmada, çocuklar için eğitim materyali olarak kullanılmak üzere bir çocuk meâli inşa etmenin imkânı incelenerek olası çocuk meâllerinde dikkat edilmesi gereken pedagojik ilkeler belirlenecektir.

Diğer dinlere ait kutsal metin literatürlerinin din eğitimi alanındaki yeri ve rolü incelendiğinde, son dönemlerde bu metinlerin çocuklara hitap eder halde sadeleştirilip hazırlandığı görülmektedir. Kitabı Mukaddes Şirketi tarafından ülkemizde de satışa sunulan, Çocuklara Özel Kutsal Kitaplar¹⁵ ve Hinduizm'in önemli bir metni olan Bhagavad Gita'nın çocuklara yönelik hazırlanmış sadeleştirmeleri,¹⁶ bu incelemelerde elde edilen sonuçlara örnektir. Bu durum, bizlere Kur'an meâllerinin çocuklara hitap edebilirliğini ve bunun imkânının mümkün olup olmadığını düşündürmüştür. Bu soru çerçevesinde şekillendirilen bu çalışmada, pedagojik ilkeler bağlamında çocuk meâllerinin imkânı incelenerek din eğitiminde çocuk meâllerinin kullanılması durumunda dikkat edilmesi gereken ilkeler tartışılacaktır. Böylece, çocukların, inandıkları veya öğreniyor oldukları dini, dine ait kutsal metni inceleyerek temellendirmelerinin, İslam dinine ait kutsal metni daha iyi tanımalarının önü açılacaktır.

Araştırmanın Önemi

İslam dininin kutsal metni olan Kur'an-ı Kerim'in, günümüz çocuklarına hitap edecek tarzda ele alınıp metinleştirilmesi veya çocuk kitabı (çocuk meâli) haline getirilmesi fikri, bu araştırmanın önemini ortaya koyacak temel ifadedir. Bahsedilen şekilde bir metin ortaya koymak, hem din eğitimine yeni bir materyal kazandırma hem de din eğitiminde öğrenilenleri kutsal metne dayandırma amacı taşıması bakımından önemlidir. Bu metin, ailede verilen din eğitimi, okulda verilen din eğitimi ve Kur'an kursları gibi kurumlarda verilen yaygın din eğitimi, çocukların dikkatini çekecek somut bir materyal olarak beslemekle birlikte, çocukların eğitimlerini aldığı dinin ana kaynağını birinci elden tanımalarını mümkün kılabilir. Oluşturulabilecek çocuk meâlinde çocuklara hitap edecek bir dil kullanılması ve görsellerle desteklenmesi, çocuklarda konuya dair ilgi uyandıracak, bu ilgi ile birlikte öğrenme kolay olabilir. Bu açıdan oluşturulabilecek bir çocuk meâli, çocukların din eğitimine dair ilgi ve isteklerini artırıp hazırbulunuşluklarını güçlendirecek olması, eğitimcilerin yeni bir materyale sahip olacak olması ve dinî metnin konuya dair ilgi düzeyi yüksek olan çocuklar tarafından incelenmesi ve yine çocukların kendi kendilerine okumalar gerçekleştirmesinin önünü açacağından önemlidir. Bundan hareketle yapılan bu çalışma ise, olası bir çocuk meâlinin hangi pedagojik ilkelere uygun hazırlanması gerektiğini tartışarak çocuk meâli oluşturma meselesine yol göstermesi bakımından önemlidir.

Bu alanda yapılmış çalışmalardan en dikkat çekici olan çalışma Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bölümü yüksek lisans öğrencisi Yılmaz tarafından 2007 yılında yüksek lisans tezi olarak ortaya koyulmuştur. "Çocuklara Meâl ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliği ve Örnek Olarak Lokman Suresinin Meâl ve Tefsiri" başlıklı yüksek lisans tezi,¹⁷ Prof. Dr. Salih Akdemir danışmanlığında hazırlanmıştır. Bu çalışma, çocuk ve çocuk edebiyatı kavramını, çocuklara meâl hazırlamanın gerekliliğini, çocukların ihtiyaçlarını ve çocuklara uygun metnin yapı ve içerik bakımından taşıması gereken özellikleri detaylıca incelemiştir. Ayrıca çalışmanın üçüncü bölümünde verilen okul öncesi, ilkököl birinci sınıf, ilkököl ikinci ve üçüncü sınıf, ilkököl dördüncü ve beşinci sınıflar için resimli meâl örnekleri, çalışma boyunca tartışılan teorik fikirlerin taslaklarının sunulması ile uygulamaya geçirilmiş halidir.

¹⁴ "Türk Yahudi Toplumu - Sinagoglar" (Erişim 14 Ocak 2022).

¹⁵ "Çocuk yayınları" (Erişim 14 Ocak 2022).

¹⁶ "Amazon.com.tr : bhagavad gita for children" (Erişim 14 Ocak 2022).

¹⁷ Ahmet Yılmaz, *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliliği ve Örnek Olarak Lokman Suresinin Meal ve Tefsiri* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ts.).

Bu çalışma ile birlikte, Emerick tarafından hazırlanan, “The Meaning of the Holy Qur'an for School Children”¹⁸ isimli İngilizce çocuk meâlî, baştan sona yazılmış çocuk merkezli Kur'an meâlidir. Bu eser, Kabakcı tarafından incelenmiş; bu eser üzerinden “Çocuk-Merkezli Kur'an Meâlî Yazımı Mümkün mü?” sorusu irdelenmiştir. Kabakcı, 2023 yılında yayımlanan “Çocuk-Merkezli Kur'an Meâlî Yazımı Mümkün mü? The Meaning of the Holy Qur'an for School Children Adlı Meâl Çalışması Özelinde Bir İnceleme”¹⁹ isimli makalesinde, Türkçe literatür incelemelerinde tüm ayetleri içeren çocuk-merkezli bir Türkçe Kur'an meâline rastlamadığını, yüz yetmiş civarındaki İngilizce meâl arasında ise yalnızca Emerick'in çalışmasına rastladığını, bu türden meâllerin yazılmasının önündeki engellerin teolojik ve pedagojik hassasiyetlerden kaynaklı olabileceğini belirtmiştir.²⁰ Ayrıca ilgili makalede Kabakcı, Emerick tarafından ortaya koyulan metni incelemiş, meâlin genel özelliklerini, müteşabih ve mecaz ifadelerin nasıl ele alındığını, ahkâm ayetlerinin nasıl açıklandığını, cennet ve cehennem tasvirlerinin nasıl yapıldığını, Kur'an'ın ana kavramlarının hangi ifadelerle çocuk diline indirgendiğini örneklerle açıklamıştır. Meâl metninde bulunan eksikliklerin nasıl giderileceğine dair alternatif yöntemler sunan ve metni güzelleştirecek önerilerde bulunan Kabakcı, çocuk merkezli meâllerin disiplinler arası çalışmalar ile hazırlanmasının bir gereklilik olduğunu ifade etmiştir.²¹

Bu ifadeler dikkate alındığında 2017 yılında ilk baskısı yapılan, Bayındır tarafından hazırlanan ve ilahiyat, Arap dili, Türk dili, İngiliz dili, pedagoji ve eğitim alanlarında uzman bir ekip tarafından hazırlanan “Kur'an'la Tanışyorum”²² isimli 12 kitaplık seriyi burada anmak gerekmektedir. Bu kitap serisi ile bazı ayetlerin çocuk diline uygun bir şekilde meâlleri hazırlanmıştır. Kitapta ayetler açıklanmış, dinî terimler çocukların anlayacağı basit anlamlarla ifade edilmiş, böylece lafızdan kaynaklanan zorluklar aşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca kitapların renkli ve resimli olması da çocuklar için okumayı çekici hale getirebilmektedir. Bunlara ek olarak kitaplar, Türkçe ve İngilizce olacak şekilde iki dilde hazırlanmıştır. Bu yönleriyle bahsi geçen kitap serisi, çocuk meâline Türkçe bir örnek olarak önümüzde durmaktadır. Bununla birlikte ilgili seride sınırlı ayetlere yer verilmiş olması, ayetlerin yalnızca meâllerinin verilmiş, tarihî arka plana yer verilmemiş olması, bu kitap serisinin kısıtlılıklarındandır. Yine de bu kitap serisi, alanda hazırlanmış önemli ve ilk Türkçe örneklerden biri olarak değerlendirilebilir.

Yapılan incelemelerde, bahsedilen bu çalışmalar dışında, konuya dair müstakil bir çalışmaya ulaşamamıştır. Bu sebeple bu çalışma ile Yılmaz,²³ Bayındır,²⁴ Emerick²⁵ ve Kabakcı²⁶ tarafından hazırlanmış ilgili çalışmaların bir araya getirilerek ele alınması, yeni çalışmalara yol gösterecektir. Bu çalışmayla, literatürdeki çocuk meâlî konulu çalışmalardaki eksiği kapatmak, akademik çevrede bu konuya dikkat çekmek, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından basılan çocuklara yönelik dinî yayınların geliştirilmesine dair yeni bir bakış açısı sunmak ve en önemlisi de çocuklara yönelik bir meâl edebiyatının oluşmasının imkânını göstermek gibi hedefler, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Yöntem

Literatür taraması, belirli bir konuda yayınlanmış eserlerin derinlemesine ve sistematik bir şekilde araştırılıp belirlenmesidir. Bu ise araştırma probleminin sınırlarının tanımlanmasına, yeni araştırma konuları yakalanabilmesine, daha önce denenmiş fakat işe yaramayan yöntemlerin elenmesine, gelecek çalışmaların neler olabileceğinin belirlenmesine, kullanılabilecek yöntemler

¹⁸ Yahya Emerick, *The Meaning of the Holy Qur'an for School Children* (California: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2011).

¹⁹ Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Ersin Kabakcı, “Çocuk-Merkezli Kur'an Meali Yazımı Mümkün mü? The Meaning of the Holy Qur'an for School Children Adlı Meal Çalışması Özelinde Bir İnceleme”, *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/1 (30 Haziran 2023), 103-138.

²⁰ Kabakcı, “Çocuk-Merkezli Kur'an Meali Yazımı Mümkün mü?”, 106.

²¹ Kabakcı, “Çocuk-Merkezli Kur'an Meali Yazımı Mümkün mü?”, 136.

²² Abdülaziz Bayındır, *Kur'anla Tanışıyorum (12 Kitap): Düşünen Çocuk Serisi* (İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2017).

²³ Yılmaz, *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliği ve Örnek Olarak Lokman Suresinin Meal ve Tefsiri*.

²⁴ Bayındır, *Kur'anla Tanışıyorum (12 Kitap): Düşünen Çocuk Serisi*.

²⁵ Emerick, *The Meaning of the Holy Qur'an for School Children*.

²⁶ Kabakcı, “Çocuk-Merkezli Kur'an Meali Yazımı Mümkün mü?”

açısından fikir edinmeye fayda sağlar. Literatür taramasındaki amaç, çalışmanın yürütüleceği bağlamın belirlenmesi ve yapılmakta olan çalışmalarda hangi boşlukların doldurulmak üzere hedef alındığının gösterilmesidir.²⁷

Bu çalışmada literatür taraması yöntemiyle, çocuklar için hazırlanmış dinî metin örnekleri incelenmiştir. Bu inceleme sonrasında, çocuk meâllerinin imkânı tartışılmıştır. Literatür taraması yapılırken, konu ile ilgili alanda yapılmış çalışmalar incelenmiştir. İncelenen eserler, dil kullanımı, görsel destek, içerik organizasyonu ve pedagojik uyumluluk açısından analiz edilmiştir. Bu analizler, çocukların zihinsel gelişim aşamaları ve algılama düzeyleriyle uyumlu materyaller oluşturma ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Temel Kavramları

Çocuk Kavramı

Çocukluk, genellikle 0-11 yaş aralığını kapsayan gelişim dönemidir. Bu dönem; bebeklik (0-2 yaş), okul öncesi (3-5 yaş) ve okul dönemi (6-11 yaş) olmak üzere üç alt evreye ayrılır.

Bebeklik dönemi adı verilen 0-2 yaş arası dönem, dinî tezahürlerin pek rastlanılmadığı,²⁸ temel ihtiyaçlara odaklanılan dönemdir. 3-5 yaş arasını kapsayan okul öncesi dönem, bireyin tüm alanlarla birlikte dinî alanda da gelişmeye başladığı dönemdir. Vicdan gelişimi açısından kritik olan bu evrede, çocuklar dinî konulara dair sorular sormaya başlar. Dinî ilgi genellikle ebeveyn taklidiyle ortaya çıkar ve din, daha çok pratik düzeyde yaşanır.²⁹ 6-11 yaş arası okul dönemi, çocuğun sosyalleşmeye başladığı, bilişsel gelişimin hızlandığı ve dinî kavramların daha anlaşılır hale geldiği bir dönemdir. 7-9 yaşlarında dinî inançta ilk uyanmaların başlaması ve 9 yaş itibarıyla okulda din eğitiminin başlaması ile bu dönem, çocuğun doğrudan dinî bilgilerle karşılaştığı bir dönemdir.³⁰

Okul öncesi dönem ve okul dönemi ise, dinî gelişimin genel gelişime paralel şekilde ilerlediği bir dönemdir. Bu çalışmada ‘çocuk’ kavramı, 3-11 yaş aralığını kapsayan okul öncesi ve okul dönemi çocuklarını ifade etmektedir.

Meâl Kavramı

Meâl, sözlükte ‘dönmek’ ve ‘ıslah etmek’ anlamlarına gelen ‘evl’ kökünden türemiş olup, ‘ulaşılacak hedef’ ve ‘gaye’ anlamlarında da kullanılmaktadır. Erken devirlerden itibaren Kur’an-ı Kerim’in çeşitli diller yanında Türkçe’ye de çevirileri yapılmakla birlikte bunlara meâl denmesi, Türkçe’ye özgü yeni bir durumdur. Zamanla meâl, sözün aktarılma biçimini ifade eden bir anlam kazanmış; ardından Kur’an’ın harfiyen değil, anlam ve kavram düzeyinde çevirisi olarak terimleşmiştir.³¹

Kur’an’ın çevrilemeyeceği yönündeki görüş, çeviride kullanılan kelimelerin ilahi kelamın değil, çevirenin anlam dünyasını yansıttığı düşüncesine³² dayanmaktadır. Bu konu, tefsir alanında uzun yıllar tartışılmıştır. Burada, çalışmamızı ilgilendiren kısım, Kur’an’ın tercümesini yapan kişi veya tercümenin amacı bağlamında sade veya ağır bir dil kullanabilme durumunun normalliği ve bu iki durum arasında tercihte bulunabileceğidir. Dolayısıyla, tercüme biçimi ve amacı doğrultusunda Kur’an meâli hem akademik bir dille hem de küçük bir çocuğun anlayabileceği şekilde yazılabilir. Bu durumun önünde herhangi bir dinî ya da dilsel engel bulunmamaktadır.

²⁷ Serdar Aytekin Köroğlu, “Literatür Taraması üzerine Notlar ve Bir Tarama Tekniği”, *GİDB Dergi* 01 (01 Mart 2015), 61-69.

²⁸ Faruk Karaca, *Dini Gelişim Psikolojisi* (Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2016), 95.

²⁹ Karaca, *Dini Gelişim Psikolojisi*, 98-99.

³⁰ Karaca, *Dini Gelişim Psikolojisi*, 103-104.

³¹ “MEÂL - TDV İslâm Ansiklopedisi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 14 Ocak 2022).

³² Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Osman Bilen, “Tercüme ve Meâl Farklı mı?: ‘Kur’an Meâli’ Kavramı Üzerine” (Kuran Mealleri Sempozyumu, İzmir, 2003), 175-192.

1. Bir Eğitim Materyali Olarak Dinî Metinler

Günümüzde elimizde bulunan dinî metin çevirileri (meâller) incelendiğinde anlatım tekniklerinin, dil yapısının ve kullanılan kavramların yetişkinlere ve hattâ dinî bilgi temeli bulunan kişilere hitap ettiği görülmektedir. Bununla birlikte dinî metinlerdeki kıssalar (veya hikâyeler), basitleştirildiğinde çocuklara da hitap edebilecektir. Dinî metinlerde bulunan kıssaların, didaktik bilgiler sunması her yaş grubunun dikkatini çekmesi yönüyle önemlidir³³. Kıssaların dışında kalan anlatımlar ise konularına göre farklı yaş gruplarına hitap etse de genellikle yetişkinlere yönelik bir anlatım diliyle tercüme edilmektedir.

Batı’da din eğitimi materyali olarak kullanılan çocuk İncilleri³⁴, Hristiyanlığın dinî metinlerinden olan dört İncil’deki bazı bölümlerin, çocuklara yönelik kullanılmak üzere sadeleştirilerek hazırlanması ile oluşturulan kitaplardır. Kitâb-ı Mukaddes Şirketi tarafından hazırlanan “Çocuklar İçin Kutsal Kitap Uygulaması Öykü Kitabı”³⁵, içerisinde 28 öykü barındıran, Android ve İOS işletim sistemi kullanan telefonlara uyumlu bir uygulama³⁶ ile de desteklenen bir kitaptır. Bu kitap incelendiğinde Kitâb-ı Mukaddes’te bulunan kıssaların, çocuklara hitap edecek kadar sade bir dilde resimli bir şekilde hazırlandığı görülmektedir. Metinde yaş grubu belirtilmemiş olsa da resimler ve sade dil 3-6 yaşa hitap etmektedir. Tüm bunlarla birlikte bu kitabın “öykü kitabı” olarak adlandırılmış olması, çocuk İncili bağlamında değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

Scandinavia Publishing House tarafından basılan, ülkemizde Kitâb-ı Mukaddes Şirketi ve bazı çevrimiçi kitap alışveriş sitelerinde satışa sunulan “Çocuklar için Kutsal Kitap”³⁷, hem ismi hem de içeriği bağlamında “çocuk İncili” kategorisinde değerlendirilebilecek niteliklere sahiptir. 3-11 yaş grubuna ve 3 ila 5. sınıf okuma düzeyine hitap ettiği belirtilen bu kitap, içerisinde 300’e yakın öykü barındırmakta; Kutsal Kitap’ın Eski Antlaşma ve Yeni Antlaşma bölümlerinden alınmış pek çok metinden oluşmaktadır. Kitabın içeriği incelendiğinde ise tüm metinlerin hikâye tarzında anlatıldığı, ele alınan tüm metinlerin Kutsal Kitap’ta bulunan kıssalardan oluştuğu görülmektedir. Bu durumun Kutsal Kitap’ın içerik özelliğinden mi kaynaklandığı yoksa yazarın seçimlerinde mi oluştuğu, farklı bir çalışmanın konusudur. Dikkate değer olan, bu metinlerin çocuklara hitap edecek şekilde seçilmiş olması, dilinin bu duruma göre sadeleştirilmiş olması ve din eğitimi materyali olarak aktif bir şekilde kullanılıyor olmasıdır.³⁸ Bu kitaba ek olarak yine Kitâb-ı Mukaddes Şirketi tarafından hazırlanan “Çocuklara Kutsal Kitap”³⁹ eseri de diğer eserlere benzer özellikleri bağlamında burada zikredilebilir.

Doğu dinleri söz konusu olduğunda ise, Hinduizm’in kutsal kitaplarından biri olan Mahabharata Destanı’nın Bhagavad Gita (Tanrı’nın Şarkısı) bölümü, yüzyıllardır Hinduizm’in en çok rağbet gören kitabı olmuştur.⁴⁰ Yetişkinler tarafından hayat düsturu olarak alınan, ailelerin anlatılarıyla çocuklara öğretilen bu kitap, farklı dillere çevrilmesi ile dünya çapında tanınmış ve uzun yıllar boyunca ilgi görmüştür. 2015 yılında Roopa Pai tarafından kaleme alınan “The Gita for Children (Çocuklar için Gita)”⁴¹ kitabı, Bhagavad Gita’nın çocuk diline uygun bir biçimde sadeleştirilmiş hâlidir. Yazar, TEDTalks konuşmasında⁴² Bhagavad Gita’nın yalnızca bir din kitabı olarak okunmasının anlatıyı sınırlandırdığını; bu metinde yer alan Krişna ve Arjuna’nın hikâyesinin arkadaşlık, eşitlik, doğru seçim

³³ Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Yusuf Batar, “Kur’an Kıssalarının Bazı Eğitsel Özellikleri”, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (03 Şubat 2017), 81-103.

³⁴ Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Sümevra Bilecik, “Bir Din Eğitimi Materyali Olarak Çocuk İncilleri”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 14/1 (01 Nisan 2014), 9-30.

³⁵ Komisyon, *Çocuklar için Kutsal Kitap Uygulaması - Öykü Kitabı* (İstanbul: Kitâb-ı Mukaddes Şirketi, 2017).

³⁶ “Çocuklar için Kutsal Kitap - Google Play’de Uygulamalar” (Erişim 01 Ocak 2022).

³⁷ Anne de Graaf, *Çocuklar için Kutsal Kitap* (Copenhagen: Scandinavia Publishing House, 2009).

³⁸ Bu kitapların Türkçe çevirisinin olması, Müslüman nüfusun ağırlıklı olduğu bir ülkede satışa olması, bu metinlerin çocuk eğitimi bağlamında aktif olarak kullanıldığına bir işaret olarak gösterilebilir. Ayrıca <https://www.teachkids.eu/> gibi internet sitelerinin kullanımı, https://www.amazon.com/s?k=bible+for+children&i=stripbooks-intl-ship&ref=nb_sb_noss gibi kitapların satış oranları da bahsi geçen kitapların aktif kullanıldığını göstermektedir.

³⁹ Kollektif, *Çocuklara Kutsal Kitap* (İstanbul: Kitâb-ı Mukaddes Şirketi, 2009).

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Mustafa Kısakol, “Bhagavad Gita’nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (15 Ocak 2021), 88-97.

⁴¹ Roopa Pai, *The Gita For Children* (Guragon, India, 2019).

⁴² “Decoding the Gita, India’s book of answers | Roopa Pai | TEDxNMIMSBangalore - YouTube” (Erişim 01 Ocak 2022).

ve doğru eylem konusunda sadece yetişkinlere değil, çocuklara da önemli bir rehber olabileceğini ifade etmektedir. Bir kutsal metnin çocuklara uygun bir şekilde ele alınması açısından bu eser, çalışmamızda kendisine haklı bir yer edinmektedir.

Bu iki dinin çocuklara yönelik hazırlanmış olan dinî metinleri incelendiğinde, bu eserler ile benzer özellikleri taşıyan, İslam dinine yönelik çocuk kitaplarının varlığı ve bu kitapların niteliklerinin nasıl olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu soru üzerine yapılan bir incelemeye göre, DİB tarafından yayımlanan 3 çocuk kitabından bahsedilebilir. “Peygamber Hikâyeleri”⁴³ kitabı, bir gazetecinin ayetleri “haber kaynağı” olarak göstermesi ve bu ayetleri yorumlayarak haber metni yazması; ayetle ilişkili konularda röportaj metinleri sunmasıyla Kur’an’da bulunan peygamber kıssalarını çocuklara eğlenceli bir dille anlatmaktadır. Ayrıca ilgi çekici resimlere ve yer yer bilmecelere, bulmacalara sahip olan bu kitabın satış açıklamasında 10 yaş üstüne hitap ettiği belirtilmektedir. Kitapta ayetlerle peygamber kıssalarının anlatılması, yapısal olarak, yukarıda bahsedilen eserler ile benzerlik taşımaktadır.

“Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet”⁴⁴ kitabı, Kur’an’dan farklı konulara dair seçilmiş 40 farklı ayeti, sade dilde çocuk hikâyeleri ile anlatmış ve hikâyeden çıkan sonuçlar ayetlere bağlanmıştır. “Belediye başkanı seçimi kazanır kazanmaz...”⁴⁵ “Öğretmen, hayvanlarla ilgili kompozisyon yazma ödevi vermişti”⁴⁶ gibi cümlelerle başlayan hikâyeler, güncel konulardan bahsetmektedir. Kitapta, ayetlerin gündelik hayatla ilişkilendirmesi, konunun hikâyeleştirilerek anlatılması, metnin konu ile ilgili resimlerle desteklenmesi; çocukların bu ayetleri hayatlarına adapte etmesini kolaylaştıracak olması açısından önemlidir. Ayrıca kitap, bu özellikleri ile şimdiye dek ele alınan kitaplardan daha gelişmiş, daha güncel ve çocuklara hitap edebilme bakımından daha güçlü bir eser olarak değerlendirilebilir.

“Kur’an-ı Kerim’deki Sureleri Tanıyalım”⁴⁷ kitabı, 14 surenin anlamını ve özelliklerini, sade bir dil ile çocuklara anlatmak, bu sureleri tanıtmak üzere kaleme alınmıştır. Renkli resimler ile bezenmiş kitabın, 7-15 yaş aralığına hitap ettiği belirtilmektedir.

DİB Yayınları tarafından basılan bu üç kitap bir araya getirilip değerlendirildiğinde ortaya çıkan tüm metnin hem kıssalardan hem surelerin anlamlarından hem de güncel hayata dayalı olarak hikâyeleştirilmesinden oluştuğu görülmektedir. Böylece bu üç kitabın toplamının, tüm Kur’an’ı kapsadığı ve çocuklar için bir Kur’an meâli sunduğu söylenebilir. Fakat bu üç kitap, farklı isimler altında ayrı ayrı yayımlanmış üç farklı kitaptır. Bu yüzden DİB tarafından yayımlanmış müstakil bir çocuk meâli kitabının varlığından söz etmek mümkün değildir.

Bununla birlikte Yenidinc tarafından Mart 2025 tarihinde yayınlanan Etkinlikli Çocuk Meâli⁴⁸ kitabından da bahsetmek yerinde olacaktır. Fakat bu kitabın incelenmesi, kitabın yeni basılmış olması ve bu makalenin hazırlığı sürecinde kitaba erişilememesi gibi sebeplerle tarafımızca mümkün olmamıştır.

Çocuk meâli konusu ile doğrudan ilgisi bulunmuyor gibi görünse de izlediği yol ve amaç bakımından aynı doğrultuda olan iki çalışma burada zikredilebilir. Mustafa İsmail Bağdatlı tarafından 2016 yılında kaleme alınan “Çocuk Hutbeleri”⁴⁹ kitabı, imam hatip ortaokullarında, okul içerisinde Cuma namazı kılınırken DİB tarafından hazırlanmış hutbelerin, öğrencilerin (10-14 yaş arası çocuklar) ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamadığı tezinden yola çıkarak kaleme alınmıştır. Yazar, bu kitapta, belirtilen konuyu incelemiş ve çalışmanın sonuna 35 adet çocuk hutbesi örneği eklemiştir. Yazar, hutbelerin belirtilen okullarda okunmak üzere çocukların diline, ilgi ve ihtiyaçlarına göre tasarlanması gerektiğini; bu hutbelere “çocuk hutbesi” demenin “çocuk edebiyatı” kavramından esinlenilmesinin yanlış olmayacağını yaptığı anket sonuçlarına göre çocuk hutbelerinin kullanımının olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını ifade etmiştir.⁵⁰

⁴³ Bilgenur Çorlu, *Peygamber Hikayeleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018).

⁴⁴ Selcen Yüksel Arvas, *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016).

⁴⁵ Arvas, *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet*, 56.

⁴⁶ Arvas, *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet*, 52.

⁴⁷ Bilgenur Çorlu, *Kur’an-ı Kerim’deki Sureleri Tanıyalım* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020).

⁴⁸ Yılmaz Yenidinc, *Çocuk Meali* (Zet Yayınları, 2025).

⁴⁹ Mustafa İsmail Bağdatlı, *Çocuk Hutbeleri: Teori-Uygulama-Örnekler* (İstanbul: Kayihan Yayınları, 2016).

⁵⁰ Bağdatlı, *Çocuk Hutbeleri: Teori-Uygulama-Örnekler*, 30.

İkinci olarak, Sarıkaya'nın 2021 yılında Almanca olarak kaleme aldığı "Hadith und Hadithdidaktik: Eine Einführung (Hadis ve Hadis Didaktiği: Bir Giriş)"⁵¹ kitabı, çocuklara hadis öğretiminde dikkat edilmesi gereken ilkeleri ele almaktadır. Yazar, hadislerin din eğitiminde önemli bir yere sahip olduğundan, bu hadislerin çocukların diline uygun şekilde çevrilmesi gerektiğinden ve böylece Hz. Muhammed'in örnekliğinin çocuklara sunulabileceğinden bahsetmektedir. Ayrıca pedagojik ilkeler bağlamında hadis öğreniminin imkânından ve hadis temelli din eğitiminin çeşitli yöntemlerle yaratıcı bir şekilde tasarlanabileceğini ifade etmektedir.

Anılan son iki kitap, dinî metinlerin çocuk eğitime uygun şekilde düzenlenebileceğinden ve bunun çocukluk dönemi din eğitime katkısından bahsetmektedir. Hutbelerin ve hadislerin çocuklara uygun şekilde kaleme alınması, Hristiyan dünyasında çocuk İncillerinin kullanımı, Hinduizm'de Bhagavad Gita'nın çocuk diline uygun şekilde yeniden kaleme alınışı gibi örnekler, bize "çocuk meâlinin imkânı" ile ilgili bazı araştırma alanları sunmaktadır. Çocuk meâlinin imkânı konusuna geçmeden önce, olası bir çocuk meâlinin uyması gereken veya uyabileceği pedagojik ilkeleri incelemek yerinde olacaktır.

2. Olası Çocuk Meâllerinde Dikkat Edilmesi Gereken Pedagojik İlkeler

2.1. Çocuk Diline Uygunluğu

Kur'an-ı Kerîm, Arapça olarak indirilmiştir. Fakat dünya üzerinde Arapça konuşmayan çok sayıda Müslüman bulunmaktadır. Bu nedenle Kur'an'ın farklı dillere çevrilmesi bir gereklilik hâline gelmiştir. Çeviri kitaplarda, çevirmenin dili, bilgi düzeyi, çevirinin amacı ve hedef kitlenin özellikleri doğrultusunda farklı sonuçlar ortaya çıkmakta; bu da metnin anlaşılmasını zorlaştırabilmekte ya da kolaylaştırabilmektedir. Benzer durum, Kur'an meâllerinde de görülmektedir. Meâllerde kullanılan ağır dil, anlam dünyasındaki karmaşıklık, terimlerin yoğunluğu ve ayetlerin siyak-sibak bağlamından koparılması gibi sorunlar, meâller üzerine uzun süredir süregelen tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmalar neticesinde ilgili alanda çalışanlar tarafından pek çok "sadeleştirilmiş" Kur'an Meâli⁵² hazırlanmıştır. Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda ise bu durum, ciddi bir sorun hâline gelmektedir. Bu sebeple hazırlanacak çocuk meâllerinin sade bir dil ile sözü fazla dolandırmadan kaleme alınması hem çocuğun anlamasını kolaylaştıracak hem de öğretim ilkelerinden öğrenciye görelilik ve açıklık ilkesine uygun olacaktır.

2.2. Güncel Hayata Uygunluğu

Sadece din eğitimi değil, tüm eğitim alanlarının çocuğun güncel hayatına uygun olması, hayata uygulanabilirliği ve örnekler üzerinden anlaşılabilirliği bakımından öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple çocuk meâllerine alınacak ayetlerin (veya tüm ayetlerin) güncel hayata uygun kavramlarla ifade edilmesi ve örneklendirme durumunda güncel hayata atıflarda bulunulması, oldukça gereklidir.

2.3. Çocuğun Gelişim Özelliklerine Uygunluğu

Çocuklar, fiziksel ve zihinsel faaliyetlerinin gelişmesine bağlı olarak belirli yaş dönemlerine ayrılmışlardır. Bu dönemler göz önüne alındığında ilk çocukluk (3-6 yaş) ve ikinci çocukluk (6-12 yaş) dönemleri, inanç eğitimi açısından önemli iki evredir. İlk çocukluk dönemi, taklit ile öğrenmenin sağlandığı, soyut zekânın gelişmemiş olması sebebiyle antropomorfik bir Tanrı anlayışının bulunduğu bir dönemdir.⁵³ Bu sebeple bu dönemde verilecek din eğitiminin soyut kavramlardan uzak bir şekilde, mümkünse göstererek yaptırma tekniği ile verilmesi uygun olacaktır. İkinci çocukluk döneminde ise çevrenin etkisi kendisini hissettirmeye başlar. Bu dönemde çocuk, çevreyi taklit etme ile birlikte dinî ilkeleri hayatında süreklilik haline getirmeye başlar. Soyut işlemlerin, bu dönemin sonlarına doğru

⁵¹ Yaşar Sarıkaya, *Hadith und Hadithdidaktik* (Stuttgart: UTB GmbH, 2021).

⁵² Komisyon, *Kur'an-ı Kerîm Meâli*, Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'an-ı Kerim Meali Metinsiz- Cep Boy: Karekod Uyumlu Sesli*, 2015, Abdulkadir Şener vd., *Yüce Kur'an ve Açıklamalı - Yorumlu Meali* (İzmir, 2020).

⁵³ Ali Köse - Ali Ayten, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2012), 117.

gelişmesi sebebiyle, bu dönemde verilecek din eğitiminin de somut kavramlarla desteklenmesi oldukça önemlidir.⁵⁴

Bahsi geçen bu iki döneme hitap edecek tarzda oluşturulacak din eğitimi materyallerinin ve çocuk meâlinin resimlerle veya gündelik hayata uygun şekilde hikâyeleştirme ile somutlaştırılması, somuttan soyuta ilkesi, öğrenciye görelilik ilkesi, hayatilik ilkesi gibi pedagojik ilkelere uygun olacaktır.

2.4. Hedefe Uygunluğu

Eğitimde hedef belirlenmesi, eğitimin niteliğini, eğitim sürecinde kullanılacak yöntem, teknik ve materyallerin belirlenmesini mümkün kılması bakımından önemlidir. Din eğitiminde de genel ve özel hedefleri belirlemek, ulaşılmak istenen kazanımları ortaya koymak, çocuk meâllerinin niteliği ve içeriğini belirlemek açısından gereklidir. Çocuk meâllerinde genel amaç, din eğitiminde ulaşılmak istenen hedeflere uygun bir materyal hazırlanması, bu materyal aracılığı ile çocukların dini ilk kaynağından öğrenmeleri, dinî metinleri tanımalarını sağlamaktır. Bu genel hedeflere göre ortaya koyulacak çocuk meâlleri, çocukların anlayacağı bir dilde renkli ve resimli olarak hazırlanmalıdır.

2.5. Görsel Kullanımı

Çocuk edebiyatında, görsel kullanımı oldukça önemlidir. Bu görsellerin varlığı, okuma eylemi gerçekleştirmeden de resimden anlaşılanlar üzerinden metne dair çıkarımlar yapılmasını sağlar. Okuma yazması olmayan okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan kitaplar, görsel kullanımına mutlaka yer vermelidir. Çocukta yaratıcılığın ortaya çıkması ve gelişmesi için erken yaşlardan itibaren resimli çocuk kitaplarıyla daha çok etkileşimde bulunması gerekmektedir.⁵⁵ Oyun yoluyla öğrenen çocuğun kitaplarla tanışması da resimler aracılığıyla olmaktadır. Resimli kitaplar, çocuğun görsel algılama yoluyla sözlü anlatım becerilerini geliştirmekle beraber duyuşsal algılarını da harekete geçirmektedir. Böylece çocuk, tüm duyularını etkin bir şekilde kullanarak, herhangi bir okuma eylemi gerçekleştirmeden de anlatılanı sezebilmektedir. Bu açıdan çocuk kitaplarındaki resimler, çocuğun eğitimindeki önemli basamaklardandır.⁵⁶ Günümüzde de sadece çocuklar için değil, yetişkinler için de medya aracılığı ile görselleştirme aktif olarak sunulmaktadır. Bu açıdan görselleştirmenin insan ve eğitim açısından önemi göz ardı edilemez boyuttadır.

Çocukların kitaptaki resimler aracılığıyla içeriği daha iyi kavraması, resimlerin özgün görsel dili aracılığıyla kavranan içeriğin akılda kalıcılığının artırılması ve bu resimlerdeki görsel niteliğin çocuklardaki estetik algısını geliştirmesi gibi unsurlar, çocuk kitaplarındaki resimlerin önemini ortaya koymaktadır.⁵⁷

Olası çocuk meâlleri, çocuk kitaplarında görsel kullanımının önemini göz önünde bulundurmalıdır. Bu görsellerin çocukların yaş özelliklerine bağlı olarak bilişsel ve duyuşsal özelliklerinin dikkate alınarak hazırlanmasına ve anlatıdaki soyutluğun bu görsellerle somutlaştırılmasına önem verilmelidir. Meâlde yer alacak görsellerin estetik değer taşımaya, çizimler ile metnin içeriğinin aynı doğrultuda olmasına, görsellerin fotografik olmak yerine çocuk bakış açısına göre hazırlanmasına özellikle dikkat edilmelidir. Çocuğun metinle görseli bağdaştırması, metni daha iyi anlayabilmesi, kullanılan görselle metnin akılda kalıcılığının artırılması ve bunlarla birlikte çocuğun hayal gücünün geliştirilmesi amaçlanmalıdır.

2.6. Metni Hazırlayacak Kişinin Özellikleri

Eğitim alanında, eğitilecek kişinin özellikleri kadar, eğitim verecek kişinin özellikleri de önemlidir. Eğitim verecek veya eğitim materyali hazırlayacak kişinin alanında yetkin olması, eğitim alanının hedeflerini, eğitim vereceği grubun yaş özelliklerini ve ilgi alanlarını, eğitim sürecinde

⁵⁴ Köse - Ayten, *Din Psikolojisi*, 117-119.

⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için Bakınız: Cihan Külük, "Resimli Çocuk Kitaplarının Nitelik Sorunsalı ve Çocuğun Sanat Eğitimi Sürecindeki Yeri: "Delioğlu'nun Resimlediği Yapıtlar Üzerine Bir İnceleme", *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2/2 (30 Nisan 2013), 393-417.

⁵⁶ Güliz Şahin, "Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim", (2014).

⁵⁷ İsmail Kaya, "Çocuk Kitabında Görsel Katmanlar ve Çizerlerimiz", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* CVII/756 (Aralık 2014), 188.

kullanılacak yöntem ve teknikleri bilmesi gerekmektedir. Din eğitimi alanında çocuk meâli materyali hazırlayacak kişinin, yukarıdaki genel yetkinliklere ek olarak, materyali hazırlayacağı yaş dönemine ait çocuk edebiyatı çalışmalarına hâkim olması, çocuklara hitap edecek bir metin ortaya koymasına fazlasıyla yardımcı olacaktır. Bu nedenle çocuk meâllerinin, disiplinlerarası bir anlayışla, komisyon tarafından kaleme alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Din, soyut kavramlarla örülü bir olgudur. Soyut işlemler dönemine ulaşmamış çocuklar için din ve din eğitimi, somutlaştırılması en gerekli alanlardan biridir. Örneğin hayat bilgisi dersinde trafik kuralları, günlük yaşantıdan alıntılarla kolayca somutlaştırılabilir. Soyut bir ders olan matematik; meyve, sebze, para, oyuncak, geometrik şekiller ve benzeri somut maddeler kullanılarak anlatılabilmektedir. Fen bilimleri dersi, maddeyle ilgili konular barındırmasından dolayı hayatla iç içedir. Fakat din eğitimi alanında Tanrı'nın, peygamberin, ahiretin veya ahlaki kuralların somut bir gösterimi yapılamamaktadır. Ahlaki kuralların hayatla ilişkilendirilerek anlatılması bir dereceye kadar mümkün iken, teolojik konulara ilişkin kavramların günlük hayatla ilişkilendirilmesi, çocuk zihnine indirmek amacıyla somut görsellerle desteklenmesi oldukça zordur. Bu sebeple çocuklar için hazırlanacak olan din eğitimi materyalleri, çocuklara hitap edecek tarzda özel olarak hazırlanmalıdır.

Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim, İslam dininin ana kaynağıdır. Din eğitiminin ana kaynağa dayanarak verilmesi, eğitimin kalitesini ve geçerliliğini artıracak, dinin daha sağlam temeller üzerinden benimsenmesini sağlayacaktır. Bu sebeplerden dolayı çocuklara hitap eden bir meâl hazırlanması, eğitim alanına yeni bir katkı sağlayacaktır. Çocukların anlamlandırmasına uygun olarak üretilmiş bu meâller "çocuk meâli" olarak isimlendirmek yanlış olmayacaktır.

Çocuk meâli kavramı ile çocuk İncili kavramının kıyaslanması meselesi, İncil ile Kur'an'ın dinî anlamda farklı niteliklere ve anlam dünyalarına sahip olması bağlamında değerlendirilmesi açısından kelam alanının konusudur. Fakat çocuk meâli kavramının seçilme nedeni, çocuk İncili kavramından etkilenmiş olmak sebebiyle değil, çocuk hutbeleri kavramındaki gibi çocuk edebiyatı alanının bir türü olarak çocuk meâli bakış açısına sahip olmaktan kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede çocuk meâli; çocuklar için hazırlanan, çocukların gelişim dönemlerine uygun din dilinin kullanıldığı, teolojik açıdan da sorun teşkil etmeyeceği düşünülen, Kur'an metnlerinin meâllerine verilen addır.

Çalışma boyunca yapılan açıklamalarda, pedagojik ilkeler bağlamında çocuk meâlinin imkânı tartışılmakta olup bu alanda pedagogların, tefsir ve din eğitimi uzmanlarının ortaklaşa çalışmaları ile çocuklara uygun bir meâlin ortaya koyulması mümkün görünmektedir. Bu amaçla, çocuk meâli örneği sayılabilecek metinlerin araştırmacılar tarafından incelenmesi, ortak dil ve pedagojik ilkeler bağlamında bütünsel bir meâl çalışması yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Arvas, Selcen Yüksel. *Hikayelerle Çocuklara 40 Ayet*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Bağdatlı, Mustafa İsmail. *Çocuk Hutbeleri: Teori-Uygulama-Örnekler*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2016.
- Batar, Yusuf. "Kur'an Kıssalarının Bazı Eğitsel Özellikleri". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (03 Şubat 2017), 81-103.
- Bayındır, Abdülaziz. *Kur'anla Tanışıyorum (12 Kitap): Düşünen Çocuk Serisi*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2017.
- Bilecik, Sümeyra. "Bir Din Eğitimi Materyali Olarak Çocuk İncilleri". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 14/1 (01 Nisan 2014), 9-30.
- Bilecik, Sümeyra. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 4. ve 5. Sınıf Ders Kitaplarındaki Ayet Çevirilerinin Öğrenci Algı Düzeylerine Uygunluğu Üzerine Bir İnceleme". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (Haziran 2014), 105. <https://doi.org/10.18498/amauidf.49214>
- Bilen, Osman. "Tercüme ve Meâl Farklı mı?: 'Kur'an Meâli' Kavramı Üzerine". 1/175-192. İzmir, 2003. [https://www.academia.edu/37454208/Terc%C3%BCme_ve_Me%C3%A2l_Farklı_m%C4%B1_Kur_an_Me%C3%A2l_Kavram%C4%B1_%C3%9Czerine](https://www.academia.edu/37454208/Terc%C3%BCme_ve_Me%C3%A2l_Farklı_m%C4%B1_Kur_an_Me%C3%A2li_Kavram%C4%B1_%C3%9Czerine)

- Brubacher, John S. - Büyükdüvenci, Sabri. "Eğitimin Amaçları". *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* 16/1 (05 Eylül 2019), 413-426.
- Çorlu, Bilgenur. *Kur'an-ı Kerim'deki Sureleri Tanıyalım*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Çorlu, Bilgenur. *Peygamber Hikâyeleri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. "Öğretim Programları". Erişim 14 Ocak 2022. <http://dogm.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/14>
- Emerick, Yahya. *The Meaning of the Holy Qur'an for School Children*. California: CreateSpace Independent Publishing Platform, 2011.
- Erpay, İlyas. "Gerekircilik İlkesi Temelinde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Din Eğitimi". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (30 Aralık 2020), 1305-1327. <https://doi.org/10.17859/pauifd.778125>
- Graaf, Anne de. *Çocuklar için Kutsal Kitap*. Copenhagen: Scandinavia Publishing House, 2009.
- Igrave, Julia. "From Storybooks to Bullet Points: Books and the Bible in Primary and Secondary Religious Education". *British Journal of Religious Education*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01416200.2012.750597>
- Kabakçı, Ersin. "Çocuk-Merkezli Kur'an Meali Yazımı Mümkün mü? The Meaning of the Holy Qur'an for School Children Adlı Meal Çalışması Özelinde Bir İnceleme". *Hitit İlahiyat Dergisi* 22/1 (30 Haziran 2023), 103-138. <https://doi.org/10.14395/hid.1251993>
- Kandemir, Sibel. "Din Öğretiminde Kullanılan Hadis Çevirilerinin Anlaşılma Düzeyi Üzerine Bir Araştırma: 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı Örneği". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (30 Haziran 2021), 122-145. <https://doi.org/10.17859/pauifd.884297>
- Karaca, Faruk. *Dini Gelişim Psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2016.
- Kartal, Sadık. "Türkiye'de İlkokula Başlama Yaşının Beş Yaşa İndirilmesinin Eğitim Politikaları Açısından Değerlendirilmesi". *Mülkiye Dergisi* 37/3 (24 Eylül 2013), 201-214.
- Kaya, İsmail. "Çocuk Kitabında Görsel Katmanlar ve Çizerlerimiz". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* CVII/756 (Aralık 2014), 186-192.
- Kısakol, Mustafa. "Bhagavad Gita'nın Hinduizm İçerisindeki Önemi Üzerine". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (15 Ocak 2021), 88-97.
- Kollektif. *Çocuklara Kutsal Kitap*. İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2009.
- Komisyon. "Bible Electives in Public Schools: A Guide From the Society of Biblical Literature". *Religion & Education* 36/1 (2009), 94-112.
- Komisyon. *Çocuklar için Kutsal Kitap Uygulaması - Öykü Kitabı*. İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 2017.
- Komisyon. *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 7. Basım, 2019.
- Köroğlu, Serdar Aytekin. "Literatür Taraması üzerine Notlar ve Bir Tarama Tekniği". *GİDB Dergi* 01 (01 Mart 2015), 61-69.
- Köse, Ali - Ayten, Ali. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2012.
- Köylü, Mustafa. "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (01 Ağustos 2004), 37-54. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000190
- Külük, Cihan. "Resimli Çocuk Kitaplarının Nitelik Sorunsalı ve Çocuğun Sanat Eğitimi Sürecindeki Yeri: "Delioğlu'nun Resimlediği Yapıtlar Üzerine Bir İnceleme". *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2/2 (30 Nisan 2013), 393-417.
- Özakıncı, Cengiz. *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din*. İstanbul: Otopsi Yayınları, 4. Basım, 2000.
- Pai, Roopa. *The Gita For Children*. Guragon, India, 2019.
- Roncace, Mark - Gray, Patrick. *Teaching the Bible: Practical Strategies for Classroom Instruction*. Atlanta, Georgia: Society of Biblical Literature, 2005.
- Sarıkaya, Yaşar. *Hadith und Hadithdidaktik*. Stuttgart: UTB GmbH, 2021.
- Smith, David. "The Bible and Education: Ways of Construing the Relationship". *Themelios* 26/2 (2001), 29-42.
- Şahin, Güliz. "Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim". <http://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12462/4295>
- Şener, Abdulkadir vd. *Yüce Kur'an ve Açıklamalı - Yorumlu Meali*. İzmir, 2020.

- Tosun, Aybiçe - Yıldız, Kübra. "Erken Çocukluk Dönemi Din Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz". *Amasya İlahiyat Dergisi* 12 (20 Haziran 2019), 121-151. <https://doi.org/10.18498/amailad.539556>
- Webster, Jane S. - Holland, Glein S. *Teaching the Bible in the Liberal Arts Classroom*. Sheffield: Sheffield Phoenix Press, 2012.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Kuranı Kerim Mealî Metinsiz- Cep Boy*. İstanbul: Merve Yayınları, 2018.
- Yeniding, Yılmaz. *Çocuk Mealî*. Zet Yayınları, 2025.
- Yılmaz, Ahmet. *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliği ve Örnek Olarak Lokman Suresinin Meal ve Tefsiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ts.
- "Amazon.com.tr: bhagavad gita for children". Erişim 14 Ocak 2022. https://www.amazon.com.tr/s?k=bhagavad+gita+for+children&sprefix=bhagavad+gita+for+ch%2Caps%2C218&ref=nb_sb_ss_ts-doa-p_1_20
- "Çocuk yayınları". Erişim 14 Ocak 2022. <https://www.kitabimukaddes.com/cocuk-yayinlari/>
- "Çocuklar için Kutsal Kitap - Google Play'de Uygulamalar". Erişim 01 Ocak 2022. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.bible.kids&hl=tr&gl=US>
- "Decoding the Gita, India's book of answers | Roopa Pai | TEDxNMIMSBangalore - YouTube". Erişim 01 Ocak 2022. <https://www.youtube.com/>
- "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu". Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2024. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_07/08144551_dkabkavramlari_yazimkilavuzu_2024.pdf
- Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur İncil*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi – Yeni Yaşam Yayınları, 2014.
- TDV İslam Ansiklopedisi. "MEÂL - TDV İslâm Ansiklopedisi". Erişim 14 Ocak 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/meal>
- TDV İslam Ansiklopedisi. "RABBÂNİYYÛN - TDV İslâm Ansiklopedisi". Erişim 14 Ocak 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/rabbaniyyun>
- "Türk Yahudi Toplumu - Sinagoglar". Erişim 14 Ocak 2022. <http://www.turkyahudileri.com/index.php/tr/tarih/sinagoglar?start=20>